

לשינוי המבנה החברתי-הכלכלי של היהודים, והיא עלתה לא רק על רקע הציונות הרומנטית וראייתה של "שיבת-ציון" כשיבה אל עבודת-האדמה של העברים מתקופת התנ"ך אלא גם על הרקע הכללי של דחיית העיר והשיבה אל הכפר, בעיקר ברוסיה. הפארי-דוקס הוא זה שהשמאל המארקסיסטי באירופה ראה בעיר את השלב המתקדם יותר של הציביליזציה ואת מוקד המהפכה; לעומת זה, הציונות, ובעיקר השמאל הציוני, פנו לא אל העיר כי אם אל הכפר. בארץ-ישראל העותומאנית ממילא היו הערים מועטות ותנאי-החיים בהן לא משכו את הלב. ידועים תיאורי הפגישה של ציונים מקרוב-באו עם יפו, ירושלים וכו'. אידיאולוגיה ציונית כפרית זו גרמה שכל האוטופיות הציוניות וכל הנסיונות החברתיים הציוניים פנו אל הכפר ואל צורות ההתארגנות הכפרית.

יש מקום לחשוב אם לא אידיאולוגיה זו של בחירה היא שחוללה את המאבק על "כיבוש העבודה", על כל תוצאותיו לגבי החברה הישראלית ויחסיה אל האוכלוסיה הערבית. הציונים לא באו לבנות ערים; הם באו להתחדש באמצעות עבודת-האדמה. העיר היתה "ציביליזציה" ואילו הם באו ליצור "תרבות", "עדה אנושית". אידיאו-לוגיה זו, אגב, יש בה לעורר אהדה משום תנועת השלילה הגדולה של העיר המודרנית, אך למעשה גרמה זניחת העיר עוותים גורליים בא"י.

זניחה זו של העיר היא נושא עבודתו של אריק כהן, שהיא גופה בבחינת ראשי-פרקים לעבודה מקיפה יותר ונחוצה מאד. זניחת העיר בתחומי האידיאולוגיה והפיכת הכפר למושא מרכזי של המחשבה ולגורם המכריע בחיים הפוליטיים היתה כרוכה בהתעלמות משוועת מן המתרחש בארץ למעשה. שפן העיר התרחבה והלכה בין שתי מלחמות העולם, ומאז המנדט הבריטי ועד היום רובם המכריע של אוכלוסי הארץ יושבים בערים ובעיירות. התרחבות זו באה ללא אידיאולוגיה מכוונת. ראית העיר כ"ניווה", מקור החטאים, גרמה שניתן לעיר להתרחב ללא תיכונן על כל הקלקלות שבאו עקב

אחת מתקשה הקורא להבין באיזה מן הפת-רונות ה"דו-לאומיים" האפשריים הלכה הכתוב מדבר: בחלוקת ריבונות נוסח לבנון, בהסדר קנטונאלי נוסח שוייץ, בפרדציה של שתי מדינות ריבוניות? זהו פגם מצער, שהרי לפנינו מחקר מקיף, ראשוני בסוגו, על רעיון שליווה שנים רבות את פולמוסי הציבוריות העברית וכמה מן המגמות שעמדו מאחוריו עדיין יש להן מהלכים בקרבנו. "רעיון הדו-לאומיות בתקופת המנדט" הוא עבודה שזיפתה את בעליה בתואר-דוקטור. זהו מחקר המציג את ההיסטוריון כ"בלש" האוסף מסמכים ועדויות בחריצות ובשקדנות הראויות לכל שבה ומטרתו לתת תיאור שלם פחות או יותר של מאורע או של גילגול אידיאה בין קבוצות פוליטיות ואישים. כותב עבודה כזו מצמצם בהכרח את נושאי התענה יינותו ורצף העדויות והציטטים נתלש לא מעט מהקשרו החברתי-ההיסטורי; לא תמיד הקורא, והענין הנדון, נשכרים מכך.

העיר באידיאולוגיה הציונית

לעיר היה תפקיד אמביוואלנטי בחיי האוכ-לוסיה היהודית במערב-אירופה כמו גם במזרח (יחד עם העיריה). מצד אחד, היתה העיר מתקדמת בתרבותה הרבה יותר מן הכפר והאוכלוסיה היהודית בה רחקה על-ידי כך מן הפיגור והניוון של הכפר במאות שעברו. אולם, מצד שני, אירגנה הישיבה בעיר הפתוחה או בגיטאות את היהודים כקבוצה חברתית בורגנית, ועיר-בורגנית ופחות מזה, צורת חברה וכלכלה שידועה השפעתה על היחס בין האוכלוסיה היהודית והלא-יהודית. השאיפה לגיתוק היהדות מן העיר היתה תולדת השאיפה

* Erik Cohen, *The City in the Zionist Ideology*; Jerusalem Urban Studies, Number 1, 1970; Institute of Urban and Regional Studies, The Hebrew University of Jerusalem; 126 pp.

מדינה זו נוסדה בארצות המערב כפרי מאבק ממושך, שתחילתו במהפכה התעשייתית ובו השתלבו כמה וכמה זרמי מחשבה. "המודל של מדינת-הרווחה", כמובן, אינו פטור ממבקרים מימין ומשמאל. יש הרואים בו רק צעד ראשון לקראת מהפכה חברתית שלמה ויש הרואים בו כמין "תפוח-הזהב של דיאנה", המושלך לרגליהם של שואפי המהפכה החברתית ובכך הוא בולם ומעכב אותה. יש גם הרואים בו התפתחות מיותרת וגוראה לכיוון של עבדות, עידוד העצלות והטלת עול מימונם של עצלים וחסרי-כשרון על שכמ המוכשרים והמרוויחים, עול שאין מדינה היכולה לשאת בו לאורר-ימים. חסידיה של מדינת-הרווחה רואים בה פשרה בין אוטופיה חברתית, שהגשמתה במציאות היא סיוט למעשה, לבין מצב בלתי-נסבל של הפקרת האוכלוסייה לרעב ולמחלות בשל חלוקת האוכלוסייה לשתי אומות. נגד עיניהם של אלה האחרונים עומדת המטרה לשפר ללא הרף את "מדינת-הרווחה" ולהתאים את מושגיה וכליה להתפתחות החברתית הדינמית.

לפנינו כאן ספר מקראות, שנושאו העוני בישראל ומדיניות-הסעד-והרווחה של ממשלת ישראל, והוא יצא לאור ב־1969 כחומר-לימוד לתלמידי ביה"ס לעבודה סוציאלית בירושלים. "המצב הפוליטי הבטחוני של מדינת ישראל לאחר מלחמת יוני 1967 הביא לדחיקה נוספת של ההתעניינות בשירותי הרווחה מסדרי-היום הציבורי. הבעיות לא נעלמו אבל הן נדחקו הצדה בגלל נסיבות הזמן שגרמו לכך. מטבע בעיות אלה הוא שאי-אפשר לדחוק אותן הצדה זמן רב והן בודאי יצופו ביתר עצמה בעתיד הלא רחוק וידרשו ריפורמה מקיפה יותר במערכת שירותי הרווחה בישראל", כתב א. דורון בפתח המקראה. התחזית אכן התממשה במלואה והמקראה מוכיחה כי בציבור האקדמי, מאים, שעיסוקיו בתחום זה של סעד ורווחה, הורגש עוד לפני ההתפרצויות הרועשות האחרונות של בעיות העוני שעדיין צריכה מדינת-ישראל לעשות הרבה וכי לא די במה שכבר נעשה. אם בשנות ה־60 נעלם

כך לטווח ארוך. אולם, חשובה יותר מן ההתעלמות מן הנוף-הים, הנחלים, האתרים ההיסטוריים, טבע הקרקע וכדומה-היתה ההתעלמות המשוועת מטבע העיר המודרנית. אקטואליותה של הבעיה האקולוגית העירונית שעלתה לאחרונה על סדר-יומנו מוצאת את שרשיה בהיעדר מוחלט של אוטופיות עירוניות, ואולי אפשר לומר כי כיום-אם אין המועד מאוחר מדי-מדינת-ישראל זקוקה לאוטופיות עירוניות ולמחשבה מאומצת בכל הקשור לתיקון פני העיר.

מחקרו הקצר של אריק כהן אינו מחדש הרבה, אבל יש לקוות שעתידי הוא לעורר ענין בבעיה העירונית. ולבעיה זו אין כל קשר אל ציונות או אנטי-ציונות. זוהי בעיית-תה הדחופה ביותר של החברה הישראלית החיה כאן כיום. הגטיה לפיתוח מחודש של רומנטיקה כפרית על רקע מודרניסטי אסור לה לזרות חול בעיניים ולהמשיך באותה אידיאולוגיה ישנה שעבר זמנה לפיה העיר היא רע הכרחי ואילו עתידה של הארץ הוא בהמשך ההתיישבות הכפרית, בין שיתור-פית ובין לא שיתופית.

מדיניות רווחה בישראל

"מדינת-רווחה" הוא מושג שטבע הארכיבישוף טמפל האנגליקני בשנת 1941 והוא בא להגדיר את טיפוס המדינה הדמוקרטית במערב, שבו כוחה של המדינה מגביל את התחרות החפשית נוסח הכלכלה הקלאסית במטרה לחלק מחדש את ההכנסות ולקבוע "מינימום לאומי". אמציעה של מדינה זו הם חוקים המתקבלים בדרך המאבק הדמוקרטי ועניינם התערבות המדינה בהסדרי שכר, מחירים וכו', תכליתה של מדינת-הרווחה להעניק לכלל אזרחיה בטחון סוציאלי-בטחון מפני רעב, מחלות, תאונות וכו'-המלווה אותם "מן העריסה עד הקבר".

* מדיניות רווחה בישראל / מקראה; ערכו: אברהם דורון, לידיה ניניו וישאלה פישרוף; אקדמון, 1969; 500 עמ'.
